

Після приходу до влади Віктора Януковича все змінилося – боротьба між конкуруючими групами в керівництві Партії регіонів розгорнулася на кількох платформах: політичний вплив, розвиток бізнесу та самого Януковича [2].

Ми можемо спостерігати зростання конфліктів і суперечностей всередині ПР – лідерства, коли лідерство ПР переходить від структури третього рівня організаційної складності (коли спільний інтерес членів малої групи – компанії) на другий рівень. Отже, інтереси вищих ешелонів, найближчих до нього, йшли за рахунок інтересів супротивників і неприйняття колишніх союзників.

Реорганізація керівного ядра неминуче призвела до зміни виникаючих (над-системних) атрибутів усієї системи – Партії регіонів – та перетворення її на «сі-ру піраміду», а згодом поламання всієї системи.

Джерела та література

1. Хто лобіює інтереси російських дистриб'юторів в Україні». *Уніан*, 13.05.2010.
2. Донецькі депутати хочуть переписати історію. *Gazeta.ua*, 02.10.2009.
3. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналітична доповідь. Київ, 2019. С. 38–46.

Теміров Богдан

Донецький національний університет імені Василя Стуса

СПРИЙНЯТТЯ ОСОБИ СТЕПАНА БАНДЕРИ ЗА СОЦІОЛОГІЧНИМИ ДОСЛІДЖЕННЯМИ

Анотація. Досліджено сприйняття особи Степана Бандери за соціологічними дослідженнями. Протягом 2000-х рр. його ім'я називалося серед найвідоміших в українській історії. Найвищі показники підтримки діяча демонстрували близько третини респондентів від 2014 р. Позитивні оцінки С. Бандери найвиразніше демонстрували жителі Заходу України.

Ключові слова: Степан Бандера, суспільна думка, респондент, сприйняття.

Abstract. The perception of Stepan Bandera's personality according to sociological research has been studied. During the 2000s, his name was named among the most famous in Ukrainian history. The highest rates of support for the figure were shown by about a third of respondents from 2014. Positive assessments of S. Bandera were most clearly shown by residents of Western Ukraine.

Keywords: Stepan Bandera, public opinion, respondent, perception.

Українська історична дійсність рясніє на особистості та події, які заслуговують на окреме дослідження. Нерідко за своєю суспільною вагою вони не поступаються сучасним резонансним політичним явищам. Степан Бандера – серед історичних діячів, чії постаті потрапляють у поле зору соціологічних служб, оскільки виступають маркерами загальних суспільних настроїв. Крім цього, це ім'я викликає чи не найпомітніші розлети сприйняття, що і становить дослідницький інтерес.

Постать С. Бандери стала об'єктом уваги чималого кола науковців, які дослідили його життєвий шлях, політичну діяльність, враження про нього від найближчого оточення та нових генерацій. Метою розвідки є з'ясування динаміки сприйняття особи Степана Бандери українським суспільством на початку ХХІ ст. Дослідження спирається на матеріали соціологічних обстежень 2006–2021 рр.

Учасники опитування 2006 р., відповідаючи на питання про негативне / позитивне ставлення до запропонованих історичних і політичних діячів, продемонстрували, що про С. Бандеру знали, на відміну від П. Скоропадського та М. Грушевського, проте він «посів» 12-ту позицію з 15-ти за позитивною оцінкою та на 5-ту – за негативною [1, 76–77].

У грудні 2007 р. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) до телевізійного проекту «Великі Українці» провів власне дослідження. За його даними, С. Бандера опинився на 14-й позиції з результатом 0,7 % голосів респондентів. У регіональному розрізі його постать потрапила до двадцятки найвідоміших лише на Заході України, набравши 2,7 % голосів і посівши п'яту позицію після Т. Шевченка, В. Ющенка, Ю. Тимошенка, Л. Українки [4].

Періодичні дослідження щодо визначних осіб в історії України від 2014 р. проводила соціологічна група «Рейтинг». За результатами опитування у квітні 2014 р. на тему «Ностальгія за СРСР і ставлення до окремих постатей», 31 % респондентів поставилися до С. Бандери цілком позитивно, 48 % – негативно. У регіональному розрізі на Заході України позитивної думки про лідера ОУН(б) дотримувалися 76 % респондентів, негативною – 12 %, у Центрі – 28 % і 39 %, на Сході та Півдні – 8 % і 15 % відповідно. Показово, що позитивно його оцінили молодші, особи з вищою освітою, етнічні українці, а також ті, хто не шкодував за СРСР. Серед останніх позитивне ставлення до діяча виявили понад 50 % [6].

Через рік, у квітні 2015 р., ставилося відкрите питання про визначення найвидатніших українців, відповідно до якого постать С. Бандери здобула 8,3 % прихильників. Порівняно з аналогічним обстеженням у травні 2012 р. показник зріс із 4,3 % до 8,3 %, з дев'ятої позиції до сьомої. Найбільшими симпатиками виявилися чоловіки віком 18–34 років. Найвищий позитивний показник зафіксовано у західному регіоні – 26 %, найнижчий – у південному – 1 % [5].

У листопаді 2016 р. опитування групи «Рейтинг» показало, що до С. Бандери ставилися позитивно 35 %, негативно – 46 % [6]. У листопаді 2018 р. ці показники склали 36 % і 34 % [3]. Особливо шанований діяч виявився на Заході України поряд із І. Мазепою, М. Грушевським, С. Петлюрою. Отже, позитивне ставлення до С. Бандери зросло порівняно з 2014 р. Таке зрушення зумовлено піднесенням патріотизму українців, виразнішою проукраїнською ідентифікацією, потребою у державницькому наративі в умовах російської агресії проти України. Саме після початку військового вторгнення РФ підтримка С. Бандери піднялася на відчутно вищий щабель. Рівень негативного ставлення до діяча, навпаки, зменшився: з 36 % до 27 %. Окрім цього, порівняно з іншими діячами, які фігурували в опитуванні (Леніним, Сталіним, Кастро, Рейганом), щодо С. Бандери зафіксовано один із найменших рівнів незнання особи. Водночас рівень негативного ставлення до Бандери менший, ніж до Сталіна та Леніна.

За результатами опитування, проведеного у квітні 2021 р. Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою «Центру Разумкова», однакова кількість респондентів відзначили негативну та позитивну оцінку – 32 % та 31 %, серединне ставлення зазначили 21 %, не змогли визначитись 13 %, 3 % не чули про цього діяча. Найвищу частку позитивного ставлення (70 %) продемонстрували представники Заходу України, найниж-

чу (11 %) – жителі Півдня та Сходу. Негативна оцінка переважала на півдні та Сході (54 та 48 %), найнижчою вона була у західному регіоні. Найбільше громадян, які не чули про С. Бандеру, знаходилося на Сході України [2].

Отже, соціологічні опитування показали, що протягом 2000-х рр. ім'я С. Бандери називалося серед найвідоміших в українській історії. Найвищі показники його підтримки демонстрували близько третини респондентів від 2014 р. Лідер ОУН(б) «опинився» серед постатей з виразним регіональним заломленням, оскільки позитивне сприйняття С. Бандери послідовно демонстрували жителі Заходу України. Це зумовлено походженням очільника ОУН(б), географією його безпосередньої діяльності, поширенням у регіоні ідей українських націоналістів, більш критичним сприйняттям радянської минувшини.

Джерела і література

1. Грицак Я. Життя, смерть та інші неприємності. Київ: Грані-Т, 2008. 232 с.
2. День Перемоги і його місце в історичній пам'яті українців: який сенс громадяни вкладають у цю дату? *Фонд Демократичні ініціативи імені Льва Кучеріва*. 7 травня 2021. URL: <https://dif.org.ua/article/den-peremogi-i-yogo-mistse-v-istorichniy-pamyati-ukraintsiv-yakiy-sens-gromadyani-vkladayut-u-tsyu-datu>
3. Динаміка ставлення до Голодомору. *Соціологічна група «Рейтинг»*. 20.11.2018. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_otnosheniya_k_golodomoru_1932-33_gg_noyabr_2018.html
4. До проекту «Великі українці». *KYIV INTERNATIONAL INSTITUTE of SOCIOLOGY*. 18.12.2007. URL: <http://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=374>
5. Найвидатніші українці. *Соціологічна група «Рейтинг»*. 21.05.2015. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_top_ukry_052015.pdf
6. Ностальгія за СРСР та ставлення до окремих постатей. *Соціологічна група «Рейтинг»*. 05.05.2014. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/nostalgiya_po_ssr_i_otnoshenie_k_otdelnym_lichnostyam.html
7. Ставлення до окремих історичних постатей та процесу декомунізації в Україні. *Соціологічна група «Рейтинг»*. 17.11.2016. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/otnoshenie_k_otdelnym_istoricheskim_lichnostyam_i_processu_dekommunizatsii_v_ukraine.html

Максименко Ольга

Інститут соціології Національної академії наук України

СОЦІАЛЬНА АНОМІЯ: ЧОМУ БУТИ ДЕМОРАЛІЗОВАНИМ НЕ ОЗНАЧАЄ БУТИ АМОРАЛЬНИМ

Анотація. Серед дослідників поки немає єдиної думки про те, що саме варто вважати аномією. Цей феномен вивчається в двох різних ракурсах: індивідуальному (і тоді трактується як «умонастрій», або «стан свідомості») та інституційному (і тоді інтерпретується як «стан суспільства»). У суспільному вимірі аномія завжди пов'язувалася з дисфункцією соціальних інститутів і руйнуванням моральних стандартів. Утім, жити навіть у повністю охопленому аномією суспільстві та переживати цілий спектр викликаних нею емоцій зовсім не означає поводитися аморально.

Ключові слова: аномія як «стан свідомості», аномія як «стан суспільства», аномійна деморалізація, моральний занепад, моральні засади.

Abstract. So far, there is no general consensus among scholars on what exactly should be understood by anomie. This phenomenon is studied from two different perspectives: individual and institutional, regarded as